

دادگه‌ی بالایی فیدرالی، به برپارەکه‌ی، ته‌واوی ده‌رچه‌کانی ریکه‌وتن و رایه‌له‌کانی په‌یوه‌ندی نیوان هه‌ریم و به‌غدای داخست

(لۆژیکى دادگه: ئەوهی که من ده‌ببینم بۆ ئیوه، هه‌ر ئەوه‌یه)

پروفیسۆر دکتۆر سەردار قادر محیه‌دین، شارەزا له یاسای دەستووری و دیپلۆماسییه‌تی قه‌یران

دیباچه‌ی برپارەکه له حوکمه‌کانی کۆتایی مه‌ترسیدارترن

دادگه‌ی بالایی فیدرالی عێراق پۆژی 21/2/2024 حوکمی ده‌رکرد سه‌باره‌ت به هه‌ردوو سکالای ژماره 224 و 269 له ساڵی 2023 که بۆ هه‌مان مه‌به‌ست لای دادگه به‌رز کرابوونه‌وه و په‌یوه‌ست بوون به‌ گرتی مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی هه‌ریمی کوردستان. هه‌ردوو داواکه تایبه‌ت بوون به مووچه‌ی مانگی ته‌ممووز و ئابی ساڵی 2023 هه‌روه‌ک له لاپه‌ره‌یه‌کی برپاری دادگه‌که‌دا هاتوو. **برپارەکه له دووتوی 20 لاپه‌ره‌دا به: ئەوه‌ی که سه‌یره دیباچه‌ی برپارەکه هه‌ژده لاپه‌ره و نیوه.** ئەگه‌ر به‌وردی دیباچه‌که بخوینیته‌وه له ناو‌اخذایان له هه‌ندئێ شوی، راسته‌وخۆ له برپارەکه مه‌ترسیدارتره بۆ هه‌ریم. گه‌رچی ناتوانین به‌تیره‌ته‌سه‌لی باس له‌وه دیباچه‌یه بکه‌ین، به‌لام ده‌توانین له‌م چهند خالانه‌ی خواره‌وه‌دا پوختی بکه‌ینه‌وه و ئاماژه‌یش به‌ ژماره‌ی لاپه‌ره‌کانی برپارەکه بده‌ین:

له سه‌ره‌تادا باس له بیبه‌شکردنی هه‌ردوو مووچه‌ی مانگی ته‌ممووز و ئابی 2023 ده‌کات، نه‌ک ته‌واوی مووچه‌کانی فه‌رمانبه‌رانی هه‌ریم (ل1). هه‌ر له‌وه نیوانه‌دا ئاماژه به‌وه ده‌کات که نای فه‌رمانبه‌ران له هه‌ریمی کوردستان باجی مملانی سیاسییه‌کان بدن له ئیستا و له داها‌توودا (ل1 و 2)؛ ئەمه‌یش هه‌مان گوتاری سیاسی حکومه‌تی هه‌ریمه‌ بۆ ئه‌و حاله‌ته‌ و ئه‌وان جه‌ختیان له‌سه‌ر کردوته‌وه. دادگه جه‌خت له‌سه‌ر ئەوه‌یش ده‌کاته‌وه که ده‌سه‌لاتی ئه‌وان ته‌نیا له‌سه‌ر ده‌ستوورییونی یاسا‌کانه نه‌ک پا‌به‌ندکردنی ده‌سه‌لاتی جیبه‌جیکردن بۆ ئەوه‌ی کاریک ئە‌نجام بدات (ل2). به‌مه‌یش خۆی بیبه‌ری ده‌کات له‌وه‌ی که پ‌رووی داوه و که پ‌روو ده‌دات. ته‌واوی جیبه‌جینه‌کردنی یاسای بوودجه‌ی ساڵی 2023، خستۆته ئۆبالی حکومه‌تی هه‌ریم؛ ئەوه‌یشی به‌ ده‌رچوون له یاسا و پیشیله‌ی ده‌ستوور ن‌اوزه‌د کردووه. له لایه‌کی تریشه‌وه به‌ناپارسته‌وخۆی هه‌ریم به‌وه تاوانبار ده‌کات که برپارەکانی دادگه‌ی فیدرالی جیبه‌جی نه‌کردووه که برپارەکانی پا‌به‌ندکه‌ر و یه‌کل‌اکه‌ره‌وه‌ن. ئاماژه‌یش به‌وه ده‌کات که: به‌پێی ماده‌ی 36 له په‌پ‌ره‌وی دادگه‌ی فیدرالی، ئەوه‌ی که ر‌یگه‌ له جیبه‌جیکردنی برپارەکانی، خۆی تووشی لیپرسینه‌وه‌ی یاسایی ده‌کات.

ئهمه یه‌کیک بوو له برپارە ده‌گمه‌نه‌کانی دادگه که له دیباچه‌که‌یدا بۆ سه‌لماندن په‌نای بۆ شیکردنه‌وه‌ی ئایینی بردووه سه‌باره‌ت به یاسا و فه‌رمانه‌وایی و، باس له ژبانی شایسته ده‌کات بۆ مروّقه‌کان، به‌لام ته‌واوی شیکردنه‌وه ئایینییه‌که، مه‌زه‌به‌بیانه‌یه و هه‌ر له‌وه پ‌روانگه‌یه‌وه باس له فه‌لسه‌فه‌ی ده‌وله‌تداری و حوکم

دهكات (ل10). دواتر باس لهوه دهكات ئهگهر فهلهسهفهى دهولهتدارى بهو شيوهيه نهبى، ههستى دژايهتى بۆ دهولهت دىنئته ئاراوه و يهكپارچهيى ولاتيش دهخاته مهترسييهوه (ل10)، بهلام دوور و نزىك باس له واقعى دهولهتدارى ئىستاي عىراق ناكات. دواتر ههولى داوه ههست و سوژى گهلى كورد ببزوينى و واى دهرخستوه كه دادگه له بهرهى ئهواندايه دژ بهو ستمههى كه له ههرىم لىيان دهكرى (ل10) و، ئهوه واقعهى كه ئىستا له ههرىم كهوتوتهوه له برىنى مووچه و بوودجه و قووتپرین، ئهوان لىى بهرپرسىار نىن و ههموو بهرپرسىارىتييهكهى خستوته سهر حكومهتى ههرىم، بهوهى كه حكومهتى ههرىمه ناهىلى گهلى كورد ژيانىكى شايستهى ههبى بهپى ماددهى 30 دهستور (ل11) و به شيوهيهكى ناراستهوخوئيش ئهوهمان پى دهلى كه حكومهتى ههرىمه دهستى داوته تالانكردى دهرامهت و داهاى ههرىم و گهلى كوردىان لى ببهش كردوه (ل12).

ههر بهو شىوازه ناراستهوخويه به ههرىمى كوردستان دهلى و تاوانبارى دهكات كه حكومهتى ههرىم بهربهستى راستهقينهيه له بهردهم جىبهجىكردى دادپهروهى و ئاسايشى كوملهلايهتى. لهو بارهيهوه دادگه پابهندى خوئى به بهرژهوهندى گشتى گهلهوه بهستوتهوه ههروهك ئهوهى كه خوئى وئناى دهكا و له سهروو ئامانجه دهستور ييهكانهوه دهبينى. ئهوهيش ههولىكى جددييه بۆ ههمواركردهوى دهستور، بهوهى كه دهستورهكهى ئىستا، ههچهنده له چهند شوئىكى دىباچهكه وهسفى دهكات، بهلام به دهستور يىكى بىكهلكى دهزانى و بهناراستهوخو ئاماژهيه بۆ پىوستبون به ههمواركردى؛ ئهوهيش بهو بيانوهى كه ئهوه ئامانجهه لى دهستوردا هاتون، ناتوان بهرژهوهندى گشتى بىنه دى.

سهبارهت به سامانى نهوت و گازيش، بهدهر له ههرىم وهك يهكهيهكى فیدرالى، يهكلابى دهكاتوه كه سامانىكى گشتى گهلى عىراقه و دهبى لهلايهن دهسهلاتى فیدرالىيهوه بهرپوه ببردى؛ ئهمهيش پىچهوانهى خودى دهستوره. ههر بهناراستهوخوئيش ئاماژه بهوه دهكات كه ههرىم يهكهيهكى فیدرالى نىيه و له دهستور دههرووه و بونىادهكانى ههرىمىكى تهواوى تىدا نىيه؛ له چهندان شوئىش پىشلى دهق و دهسهلاته دهستور ييهكانى كردوه.

لهوه زياتر، جهخت دهكاتوه لهسهر دهسهلاته دىپلوماسىيهكان، بهوهى كه له تايبهتمهندى دهسهلاتى فیدرالىدان و ههرىم ئهوه مافهى نىيه. دادگه دهيهوى واى دهريخات كه ههرىم ئهوهندهى وهك دهسهلاتىكى هاوتهرىب له تهك دهولهتى عىراق رهفتار دهكات، ئهوهنده وهك ههرىمىكى فیدرالى رهفتار ناكات؛ ئهوهيش مهقبوول نىيه و، پىويسته پههلهمان و دهسهلاتى راپهواندن ئهوه حالهته چارهسهر بكن (ل15). له لايهكى ترىشهوه بۆ كهمكردهوى دهسهلات و پىگهى ههرىم و هىچ حىسابنهكردىك بۆ ههرىم وهك يهكهيهكى ناو دهولهتى فیدرالى، باس لهوه دهكات كه دامودهزگه حكومىيهكانى ههرىم دهتوانن به شيوهيهكى راستهوخو و دوور له نوئنهرايهتى ههرىم له بهغدا پهيوهندى لهگهله و ههزارهتى دارايى عىراقى بهستن (ل15). له ئاكامىشدا ئهوهمان پى دهلى كه ئهوه تىگهيشتنى تهواو و ياسايىانه و دهولهتمهدارىيه له دهستور و ههر حىسابىش بۆ ئهوه تىگهيشتنهمان دهكرى و ههر بهو دىدگهيهيشهوه دهستور جىبهجى دهكهين (ل15).

له برپارهكهدا زور جهخت لهسهر وهزارهتى دارايى عىراقى كراوتهوه و، كراوته سهنهترى دارايى و هىچ حىسابىك بۆ ههرىم نهكراوه؛ واته له پرهنسىبى فیدرالىيهتهوه خزاوه بۆ سىنتراليزم. بهو پىيهيش لهم بارودوخه سهختهى عىراق ئهوهى كه لهناو حكومهت حوكم دهكات، وهزارهتى دارايىيه و بهس، وهزارهتى دارايىش لهلايهن "مالىكى" يهوه ئاراسته دهكرى، مالكىش يهكىكه له بكهره سىياسىيه ئهكتىفهكانى ئىران له

عیراق. لهویش زیاتر، دادگه له دیباجه کهیدا به شیوهیه کی راشکاوانه ئاماژه بهوه دهکات که ئه و چهند گوژمه پارهیهی که له لایهن حکومتی فیدرالییه وه وهک قهرز دراوته ههریم، پێچهوانه یاسای بوودجی سالی 2023یه.

ئهگهر سه رنجیکی ورد له تهواوی دیباجه ی بریاره که بدهین: تهواوی بهرپرسیاریتی خستوته سهر ههریم و ئهوی به گرفت بۆ چارهسهری کێشهکانی نیوان ههریم و بهغدا داناوه، بۆ ئهوهی دوور و نزیک باس له حکومتی فیدرال بکات، بهوهی که تا چهند بهرپرسیاریتی دهکهوئته سهر؛ بهلکوو لهو دیباجهیهدا بهمه بهست و ئهنفهست دادگه و حکومتی فیدرالییان له بارودۆخه که بپههری کردووه. له کوئاییشدا بهناراسته وخو دهبهوی سهرۆکی ولات بپنیه ناو هاوکێشه که وه، بهوهی که ئه و وهک پارێزهری دهستور و جیبه جیکردنی و په کپیزی ولات، دهبی رۆلی دهستووری خوی ببینی؛ ئه ویش به و مه بهستهی که له و ریگه یه وه درزیک تر بخاته ناو په کپیزی کورد و، سهرۆککۆماریش سیمای کوردی لی بسه نیته وه.

ئه ی دیباجه ی بریاری دووم سه بارهت به ههلبژاردنهکانی ههریم دهبی چۆن بیت؟

بۆ گومان ئه ویش به هه مان شیوهی بریاری دادگه سه بارهت به موچه باس له چهند تهوه ریک دهکات: فهلسه فهی دهوله تداري. ئه وهی که خویان لی حالین، دهسه لات ه فیدرالییهکان له وانه دهستوهر بدهنه کاروبارهکانی ههریم، بیانوهینانه وه بۆ زیاتر له قالبانی ههریم، شیکردنه وهی دهقهکان له روانگه ی ماف و ئازادییه که سییه کانه وه له ماده ی 15 – 46 نهک پرنسیپه فیدرالییهکان، که ههریم تاییه تمه ندی خوی هه یه، ئه وه شمان پێ دهلی که ههریم له دهستور دهرچوووه... هتد. دواکه وتنی بریاره که له راگه یاندنی، به و شیوه تیروته سه له ی بریاره که ی موچه، دهگه رپته وه بۆ ئاماده کردنی پێشه کی بریاره که، ئه مه ش ئه وه مان پێ دهلی که حوکمهکانی کوئایی بریاره که ی ههلبژاردنی په ره مانی کوردستان، راگه یندراون پێش نووسینه وه ی بریاره که به تهواوی، که ئه مه با به تیکی دی گه ره که، چونکه حوکمهکانی بریاره که ی موچه ییش پێش ههفته یه ک له نووسینه وه ی بریاره که به تهواوی و راگه یاندنی.

کهواته ئامانجی راسته قینه ی ههردوو بریاره که چی بوو؟

- زیاتر له قالبانی ههریم و که مکردنه وهی دهسه لات هکانی و پێگه که ی.
- نانه وهی ئاشوب و لیکترزانی ریزی نه ته وهی و نیشتمانی له ههریمی کوردستان؛ له لایه ک پیرۆزبایی دهکری، له لایه کی تریش رهخنه ی توند له دوو بریاره که دهگیری.
- بریاره که هچي نوئی تیدا نه بوو زیاد له وهی که له بوودجه دا هاتوووه. سه بارهت به موچه ی فه رمانبه رانی ههریم، سه ره تا وا ده زانرا که بریاره که زیاتر حکومتی فیدرال پابه ند دهکات به ناردنی موچه، به لام هه ر دادگه جه خت له سه ر ئه وه ییش دهکاته وه که دهسه لات ی ئه وان ته نیا له سه ر دهستوور بپوونی یاساکانه نهک پابه ند کردنی دهسه لات ی جیبه جیکردن بۆ ئه وه ی کاریک ئه نجام بدات (2ل). کهواته دادگه بووه گرفت و کۆسپ له بهردهم چاره سه ره سیاسیه کان، به تاییهت ئه وه وه له ی که سهرۆکی ههریم له سه ره تای سالی 2023 به سه ردانیکردنی بۆ بهغدا خستیه گه ر. کهواته بهرگرتن بوو له هه ره وه لیک ی سیاسی بۆ چاره سه ر.
- ریگه خو شکردن بۆ پێشیلکردنی پره نسیپهکانی فیدرالییهت و وه لانانی ههریم و ئاسایبوونی په یوه ندیکردن به دامه زراوهکانی بهغدا به راسته وخوی و دوور له حکومتی ههریم. ئه مه ییش

زیاتر مه به سستی جیا کردنه وهی "پاریژگای سلیمانی" یه. ئەو دهقهی بپیاره که چوارچی وهی ئەو دهقه پشی تی پهراند که له بوودجه دا هاتوو، به وهی که ئەگەر ناداپهروه ریبه که له دابه شکردنی بوودجه دا له لایهن حکومه تی هه ریمه وه که وته وه ئەوا سه رۆکوه زیران له رینگه ی لیژنه وه یه کلا یی ده کاته وه. به لام دادگه یه کسه ر ئەو مافه ی به دامه زراوه کانی هه ریم دا، په یوه ندی به وه زاره تی دارایی عیراقه وه بکه ن به شیوه یه کی راسته وخۆ. که واته کارکردنی ته واوه له سه ر نه هیشتنی حکومه تی هه ریم.

▪ پرو به پرو بوونه وه که چوو ته قو ناغی هه ولدان بو زالبوون به سه ر هه ریمدا و هه لوه شان دنه وه ی. ئەو گوتاره ییش ئیستا به ئاشکرا له لایهن چه ندان سه رکرده وه ره وا جی پی دهری. له وه ییش زیاتر راشکاوانه ده لێن له گه ل هاوپه یمانه کورده کانمان به نیازی جیه جیکردنی ئەو پلانه ین. هه ر بو یه ته واو کاریان له سه ر ئەوه کردوو که له رینگه ی وه زاره تی دارایی عیراق و بپیاره کانی دادگه ی فیدرالی بالاه ته واو قه تماغه و ئیحتوای هه ریم بدن. به رای ئەوان ئیستا نۆره ی قو ناغی کو تاییه که ته ویش له باربردنی حکومه تی هه ریمه به و شیوه یه ی ئیستا ی. بپیاره که ی دوایی دادگه ییش به ئاشکرا ئەو نیازه ی پیوه دیاره.

▪ بانگه شه کردنی دادگه و فرمیسه که تیمساحیه کانی له حوکمه کانی دهرناکه وی، به لکو له دیبا جه که یدا یه. به لی، جه خت له سه ر ناردنی مووچه ده کاته وه، به لام به هه مان شیوازی ئەو بپرانه ی که له مووچه دا هاتوون. ئەوه له دادپهروه ریبه وه نییه، چونکه جو ریک له ریککه وتن له نیوان حکومه تی هه ریم و فیدرال له سه ر چو ئیتی ناردنی مووچه و هه موار کردنه وه ی یاسای بوودجه کرابوو. به لام دادگه له لایه ک به ره به سستی یاسایی بو ریککه وتن هینایه ئاراه و ناردنی مووچه پشی سه ختر کرد، چونکه لای خو ی ئەوه ی یه کلا کردۆته وه که له و بابته دا هیه به هایه ک بو هه ریم دانه ری. ئەوه ییش عیراق به ره و مه رکه زییه ت یان شه ری ناوخۆ ده بات، چونکه ته نیا مه به ست مووچه نییه، که مافیکی ره وای فه رمان به رانی هه ریمه و پیویسته له سه ر حکومه تی هه ریم و به غدا بگه نه چاره سه ر، به لکو گرفته که ته نیا له یه ک بابته تی دژواردا یه: ئایا به میکانیزی فیدرالی خه رج ده کری، یان مه رکه زی؟

بپیاره کانی دادگه ی فیدرالی؛ پرۆسه یه کی به رده وای مه ترسیدار

ئوه جه وه هری بابته که یه، تا پرسیار له وه بکری: ئایا ئەو بپیارانه ی دادگه، هه ریمی کوردستان به ره و کو ی ده بات؟ ئایا پیرۆزبایی بکه ین؟ ده ستخو شی له دادگه بکه ین؟ یان وه ک هه ندی "سیاسه ته دارو که ی دی ده لێن، ده بی رۆژی دهرکردنی بپیاره که بکه ینه پشو له هه ریم، گوا یه وه ک پرسه یه کی نه ته وه یی لی هاتوو؟

به لام جه وه هری بپیاره کان به ده وری دوو بابته تی گرنگدا ده سوو پرنه وه و به پی کات کاری له سه ر ده که ن، ئامانجیش نه هیشتنی قه واره ی هه ریمه، ئەوانیش دوو ره گه زه که ی فیدرالی ن: سه ره خو یی (الاستقلال) ی هه ریمی کوردستان له چوارچی وه ی ده ولته تی عیراقی فیدرال وه ک یه که یه کی فه رمان په وایی فیدرالی؛ دوو ه میش وه ک به شدار بوو (المشارکة) له حکومه ت و ئیداره ی فیدرالی ولات وه ک هه ریم. بو یه که میان دادگه کار له سه ر ئەوه ده کات له ته واوی ده سه لاته تایبه ته کانی هه ریم بدات و به ره و مه رکه زیان به ریته وه؛ به و پییه ییش هه ریم وه ک پاریژگایه کی گه وره ی عیراق دوای به غدا مامه له ی له گه ل ده کریت و هیه به هایه ک بو هه ریم و نوینه رایه تییه که ی له به غدا داناری و، ده توانن دامه زراوه کان راسته وخۆ بچنه وه به غدا. سه باره ت به دوو ه میان: ئەوه یه که هه ریم له یه که یه کی به شدار بووی هه ریمییه وه له عیراق، بکه نه

دامه زراوهیه کی شوینکته و پاشکته و تهی عیراق و، راسته و خو مامه له کردن له گهل و ه زارتهی دارایی عیراق. ئیستا به ره و نهوه دهچن که زوربهی کارهکانی هه ریم، که په یوه نیدارن به داراییه وه، له لایهن و ه زارتهی دارایی عیراقه وه کۆنترۆل کراون.

ئهو بارودوخه ی که دهگزه ری، به ریه ککه و تنی هه ردوو لا نزیکتر دهکاته وه، که دوور نییه شه ری ناوخوی سه رتاسه ری عیراقی لی بکه و یته وه، چونکه دادگه ی فیدرالی هیچ ده رچه یه کی بو ری ککه و تن نه هیشتوته وه؛ هه ر نه وه یه که نهو ده بیینی و بانگه شه ی نهو ده کات که ده بی هه ریم پییه وه پابه ند بی و له دیدگه ی دادگه وه تازه گه رانه وه بو پره نسپی فیدرالییه ت نه ماوه و ریگه یش له هه ر بانگه یشتیگ ده گری نه گه ر بو فیدرالییه ت بگری، به وه ی بانگه شه ی تائفه گه رییه و ده رچوونه له ده ستوو.

لیکته و ته ی بریاره که له سه ر هه ریمی کوردستان

له و باره یه وه ده توانین ئاماژه بو چه ند ره هه ندیک بکه ین:

- به هیچ شیوه یه ک له سه ر بنه ما ی فیدرالییه ت مامه له له گهل هه ریم ناکهن.
- هه ولی جددی ده دری- تا نه و په ری گوشار- بو نه وه ی مووچه ی فه رمانبه ران راسته و خو له به غداوه وه ربگری له پیناو لاواز کردنی حکومه تی هه ریم. نه ک هه ر له لایهن حکومه تی فیدرال به لکوو دادگه ی فیدرالییه ت له سه نگه ردا ده بی و، له ریگه ی لیدوانه کانی سه روکی ده سه لاتی نه نجومه نی دادوه رییه وه زوو زوو بیری حکومه تی فیدرال ده خاته وه؛ تازه ترینیان نه وه ی 5/3/2024 بوو که جه خت له سه ر مووچه ی فه رمانبه ران ده کاته وه به شیوه یه کی راسته و خو له به غداوه.
- گرفت دروست کردن بو هه نارده کردنه وه ی نه وتی هه ریم. نه وه ی که هه یه له میدیاکان، رووی راسته قینه ی گوتاری سیاسی عیراق نییه.
- سازش کردن بو نه مریکا له چه ندان شوینی تری هه ریمی له رۆژه لاتی ناوه راست، تا نه مریکا سه باره ت به عیراق بگاته ری ککه و تنیک و پشتیوانییه کانی بو هه ریم که م بکاته وه.
- بریاری بوودجه و بریار له سه ر هه لبژاردنه کانی هه ریم، یه ک پاکیکی ته واو کهرن و لیکنی جودا نین. هه ر بو نهو مه به سه تیش به یه ک وه ده ر کراون.
- دادگه ی فیدرالی به ته واوی په یوه ندییه سیاسییه کانی له پروانگه ی بریاره کانی خو یه وه، گۆری بو په یوه ندییه کارگرییه کان. نه مه یش سه ره داوی پشتکردنه فیدرالییه ته به کرداری. نه وده مییش پانتایی قسه کردن له سه ر ری ککه و تنی سیاسی، بوونی نامینی، به لکوو بنه ما ی مامه له که ده بیته پره نسپی: جیبه جی بکه دواتر گفتوگو ده کهن! دوا ی نهو قوناغه یش و ه زارته ی دارایی چی به باش زانی، هه ر نه وه یه.
- هیچ پاکتاویکی ژمیریاری له سالی 2004 - تا ئیستا له به رژه وه ندیی هه ریم پروو نادات و وه زارته ی دارایی ناچینه ژیرباریه وه، چونکه له دیباچه ی بریاره که دا به راشکاوی له سه ره تاوه بو کۆتایی نهو بیست سالیه پیشوو، حکومه تی هه ریمی تاوانبار کردوو و به “له ده ستوو ده رچوو” ناوزه دی کردوو.
- له مه ودوا دادگه نه ک هه ر بریاری جیا کردنه وه بو کی شه کان ده رده کا، به لکوو چه ندان حوکمی جینائی (تاوانکاری) بو به رپرس و که سایه تییه کورده کانیش ده رده کا.

- له کاتی رازینه بوونی حکومته تی هه ریم به پرپاره کانی دادگه، له لایهن دادگه وه به پرپر و هوکار له بهردهم دابینبوونی ژیانیکی شایسته بو دانیشتووانی هه ریم، تاوانبار دهکریت. نه وهیش راشکاوانه له دیباچه که دا هاتوو.
- پوولی سهروککووماری بو خووی یه کلابی کردوته وه، به وهی که دهبی له بهرامبهر سیاسه ته کانی هه ریم هه لویستی هه بی. به وهیش هه ریمی کوردستان له پشتیوانیی نه ته وهیی سهروککوومار بیبهش دهکات و یه کپزیبی کورد ته و او دهخاته مه ترسییه وه، چونکه تا ئیستا سهروککایه تی کومار هه لویستی له دژی هه ریم نه بووه.

ئایا لایهنه نه رینییه کانی پرپاره که له سهه هه ریم کهم دهکریته وه؟

ئه مه تا بلنی بابه تیکی ئالۆزه. هه ندی پرپکاری دهستووری و یاسایی و سیاسی هه ن، به لام دهبی حکومته تی هه ریم بزانی که له گه ل کیدا مامه له دهکات، ئایا بژارده کان کامانه ن؟

- یه کپزیبی نه ته وهی و نیشتمانیی کوردستانی له هه ریم. ئه مه یان به هیژترین بژاردیه.
- پرپکه وتن له گه ل حکومته تی فیدرالی؛ به لام دادگه ی فیدرالی ته و او ی ده رگه کانی بو پرپکه وتن له گه ل حکومته تی هه ریم داخستوو، چونکه مه به سه ته که له بار بردنی قه واره که یه.
- پرپکه اته ی په رله مانی هه ریمی کوردستان، ده توانی پرپر له چهندان هه ولی له بار بردن بکات؛ به لام ئایا لایهنه سیاسیه کانی په رله مانی هه ریم له سهه پاکچیجیک کوک ده بن؟ ئه مه یان قورسه، چونکه نه وهی که به نیازه به شداری له هه ل بژاردن بکات و زو پرپک له کورسییه کان بباته وه، پرپو زبایی دهکات و لوغان ده گپری، یان هه ندیکی تریان وا ده بینن که دادگه ی فیدرالی به سهه حکومته تی هه ریمدا سهه که وتوو و پرپشنیاری ئه وه ده که ن که پرپوژی پرپارده رچوونه که بکریته پشوو.
- هه رچی زوو نه وتی هه ریم هه نارده بکریته وه، تا هاوسه نگیی ئابووری بو په یوه ندییه کانی هه ریم و به غدا بگه رپته وه. به لام نه وه بو سالییک ده چییت، حکومته تی فیدرال، به تاییهت وه زارته تی نه وت که به ده ست مالیکییه وه یه، ده ستیبه دهستی به و بابته دهکات و تا هه نوو که هیچ نیازیکی ئه رینیان نییه.
- هاتنه نا وهی لایهنی ده ره کی بو چاک کردنه وهی په یوه ندییه کانی هه ریم و به غدا به و شیوه یه ی که له ده ستووری عیرا قیدا هاتوو؛ نه و دوو لایهنه ییش “ئه مریکا” و “نه ته وه یه کگرتوو ه کان” ن. نیوه ندگیری هه ردوو کیشیان له لایهن حکومته تی عیرا قی و گروپه وه لاییه کان وه ره ت ده کریته وه.
- به رز کردنه وهی سکالا له دادگه نیوده وه لاییه کان سه باره ت به پرپشیلکارییه ده ستوورییه کانی حکومته تی فیدرال ده ره ق گه لی کوردستان.
- جموجو لیکی دیپلوماسیی به هیژ له سهه ئاستی چهندان بو ار؛ تا گوشاره نیوده وه لاییه کان له سهه حکومته تی عیرا قی کاریگه ر بن و مل بدن به پرپکه وتنی سیاسی.
- سهه رله نوی بونیاد نانه وهی دادگه ی فیدرالی بالا؛ به و شیوه یه ی که له ده ستووردا هاتوو و بیست ساله به ناده ستوورییونی کار دهکات؛ نه و ناده ستوورییونه ی ده کری چهندان پرپاری دادگه هه لوه شینیته وه، به تاییهت نه وانه ی که له تاییه ته ندیی خویدا نه بوون و پرپاری له سهه دا ون. به لام نه وهیش کاریکی ئاسان نییه؛ راسته به دوو له سهه سیی په رله مانی عیرا قی ده بی، به لام زو رینه زو ر

- زحمته ته پریگه بهوه بدات تا دادگه یه کی فیدرالی دروست ببی تهواو له بهر ژه وهندی خوئی نه بی.
- که وتنه وهی جهنگ و نازاوه له ناوچه که؛ نهوکاتیش حکومته تی بهغدا بی گومان ده بیته لایه ن، به لام لایه نیکی لاواز، که له وانیه نه ودهم مل بدا بو پریککه وتن.
- رازیوونی دادگی فیدرالی و حکومته تی فیدرالی به لوژیکی دهستور بو چاره سه رکردنی قهیران و گرفته کان.

نایا بریاره کانی دادگه یه کلاکه ره وهن و هیج گازه نه ده یه ک هه لئاگرن؟

نهمه پره نسپه گشتیه که یه که بو دادگه دانراوه و ده بی بریاره کانی بهو شیوه یه وه ربگیرین و جیبه جی بکرین، به لام حکومته تی هه ریم مافی خوئی ته تی بیینی له سه ر بریاره کان هه بیته و داوای پیدا چوونه وه یان بکات.

به لام له کوئی؟ لای کام ده سه لات؟ به پیی کام یاسا؟

وه لامه که بهم شیوه یه یه: هه ر لای خودی دادگی بالای فیدرالی و هه ر به پیی ده سه لات ه کانی خودی دادگه که، ده توانی پیدا چوونه وه بکات. نه ویش به پیی یاسای په پره وی ناو خوئی دادگه ژماره 1 سالی 2021 که له ره ژژنامه ی وه قاععی عیراقی ژماره 4679 له 13/6/2022 بلاو کراوه ته وه.

له و یاسایه دا له ماده ی ژماره 45 دا هاتوه: “دادگه له کاتی پیوستدا بو ی هه یه و هه ر کاتیک بهر ژه وه ندی ده ستوری و گشتی وای خواست، هه مواری پره نسپیک بکاته وه که پیشتر له دو توئی یه کی که له بریاره کانی وه حوکی ده رکردوه؛ بهو مه رجه ی که سه قامگیری پیگه ی یاسای و مافه به ده ستها تو وه کان نه خاته مه ترسیه وه.” نه مه یش تهواو به سه ر حکومته تی هه ریمدا ده گونجی. به لام دادگه له دیبا جه ی بریاری موچه دا تهواو نه و ریگه یه یشی به پرووی هه ریمدا داخستوه، به وه ی هه ر سکا لایه ک لای دادگه بهر ژ بکاته وه سوودی نییه، چونکه پیشتر هه لو یسته کان دژ به هه ریم وه رگیرا ون.

کورد ده بی چی بکا؟

- یه کپیزی؛ سا ریژی برینه کان و به ده سه ته یه نری ده سته که وته کان و بیبه ها کردنی گوشاره کان و بریاره کانی دادگی فیدرالییه.
- هه نارده کردنه وه ی نه وتی هه ریمی کوردستان؛ تا هاوسه نگی ئابووری بو په یوه ندیه کانی نیوان بهغدا و هه ریم بگه ریته وه.
- زیاتر کردنی گوشاره نیوده وه له تیبه کان بو سه ر حکومته تی فیدرالی؛ به وه ی گه لی کوردستان سته ملیکراوه و ده بی له بهرام بهر سیاسه ته کانی بهغدا پشتی بگیری.
- سه رخستنی پرۆسه ی سیاسی هه ریم له ریگه ی هه لیزاردنی په رله مانی و شاره وانیه کانه وه؛ تا شه رعیه تی دامه زراوه بی بگه ریته وه و بو شایی یاسای نه می نیته.
- جووله ی دیپلوماسی هاوسه نگ بو لای هه موو لایه نه کانی عیراق و هه ریم و ناوچه که؛ تا نه و په یامه بگات که بهغدا سته م له هه ریم ده کات و تاکه چاره سه ر گه رانه وه یه بو ده ستور.
- بهر ژکردنه وه ی سکا لای خودی دادگه که به پیی ماده ی 45 له په پره وی ناو خوئی دادگه که؛ به وه ی بریاره کان له گه ل پیگه ی یاسای و مافه به ده ستها تو وه کانی هه ریم له چوار چیوه ی عیرا قدا

یەك ناگره‌وه و به‌رژه‌وه‌ندی گشتی و ده‌ستووری پێداچوونه‌وه‌یان ده‌خوازی. هه‌رچه‌نده له‌وانه‌یه بێكه‌لك بێت، به‌لام تا‌قی‌كردنه‌وه‌ی ئه‌و رێگه‌یه‌ش له‌وانه‌یه جارێکی تر نییه‌تپاکی هه‌رێم بۆ پا‌بنده‌بوونی به‌ ده‌ستووره‌وه دووپات بکاته‌وه.

▪ کارکردنی جددی له‌سه‌ر یاسای دادگه‌ی فیدرالی بالای نوێ؛ که ئیستا له‌لایه‌ن حکومه‌ته‌وه ره‌وانه‌ی په‌رله‌مانی عێراقی کراوه.

▪ جه‌خت‌کردنه‌وه و ده‌ستخۆشی له‌و پره‌نسیپه‌ی حکومه‌تی هه‌رێم که دادگه له‌ بپاره‌که‌یدا دووپاتی کردۆته‌وه؛ به‌وه‌ی مووچه‌ی فه‌رمانبه‌ران و قووتی خه‌لك له‌ مملانی سیاسیه‌کان جیا بکریته‌وه.

هه‌رچه‌نده ئه‌و گوته‌یه‌ی دادگه، “گوته‌یه‌کی ره‌وايه به‌لام بۆ بیانووه‌یانه‌وه‌یه بۆ کارێکی ناره‌وا.”

▪ هه‌ولدان بۆ جیه‌جیه‌کردنی ماده‌ی 47 و 65 له‌ ده‌ستووری عێراقی که تایبه‌تن به‌ ئه‌نجومه‌نی فیدرالی؛ به‌وه‌یش په‌رله‌مانی عێراقی ده‌بێته‌ دوو-ئه‌نجومه‌نی.

▪ هه‌ولدان بۆ ئه‌کتیف‌کردنه‌وه‌ی یاسای ژماره 13 ی سالی 2008 تایبه‌ت به‌ رپوشوینه کرداریه تایبه‌ته‌کان به‌ پیکه‌ینانی هه‌رێمه‌کان؛ ئه‌ویش به‌ هه‌ماهه‌نگی له‌گه‌ل سونه‌کان و کارکردن له‌سه‌ری، تا ئه‌وانیش 2 – 3 هه‌رێم بۆ خۆیان دروست بکه‌ن. له‌و کاته‌شدا هه‌یج سیمایه‌کی

تایفه‌گه‌ری به‌ هه‌رێمه‌کانه‌وه دیار نابێ.

▪ کۆکردنه‌وه‌ی پشتیوانی بۆ جارێکی تر و ئه‌کتیف‌کردنه‌وه‌ی بپاره‌که‌ی کۆنگرێسی ئەمریکا که له 26/9/2007 به‌ کۆی 75 ده‌نگی پیران له‌ کۆی 98 ده‌نگ ده‌رچوو، که 26 کۆماری بوون و 49 دیموکرات؛ بپاره‌که‌یش جه‌خت له‌سه‌ر دابه‌شکردنی عێراق ده‌کاته‌وه بۆ سه‌ر سێ هه‌رێم. پێ

ده‌چێ بارودۆخه‌که بۆ هه‌ولدان له‌و باره‌یه‌وه ئیستا گونجاو بێ.

▪ ئاماده‌کردنی لیست و رپکاره‌ دارایی و کارگێریه‌کان به‌و شیوه‌یه‌ی که وه‌زاره‌تی دارایی عێراق ده‌یه‌وێ؛ به‌لام دابه‌شکردنه‌که‌ی له‌ تایبه‌تمه‌ندی حکومه‌تی هه‌رێمه‌ نه‌ک فیدرال.

▪ ده‌بێ سه‌رکردایه‌تی کورد به‌ شیوه‌یه‌کی دیراسه‌کراو و دانایانه‌ بیر له‌ هه‌لوێسته‌هرگرتن بکاته‌وه به‌رامبه‌ر دادگه‌ی فیدرالی؛ به‌وه‌ی که دادگه‌ پێشیلی مافه‌ ده‌ستووریه‌کانی هه‌رێمی کوردستانی کردووه.

▪ کورد ده‌بێ ئاماده‌سازی بۆ هه‌موو پێشهاتیک بکات؛ تا دی دۆخه‌که توندتر ده‌بێ و بیانووه‌کانی عێراقیش زۆرتر، تایبه‌ت تا له‌ هه‌لبژاردن نزیک ببینه‌وه؛ چونکه هاوپه‌یمانه‌کانی دادگه و حکومه‌تی عێراق، به‌شدارن له‌ پرۆسه‌ی هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی هه‌رێم و ده‌یان‌ه‌وێ ئه‌نجامه‌کان به

خواستی ئه‌وان بکه‌وێته‌وه.